

Oikeus sotilaallisten tavoitteiden välineenä

Tuukka Brunila

Hybridivaikuttamisen välineiden kehittymisellä sekä niitä käyttävien taktiikoiden yleistymisellä on ollut merkittävä vaikutus suomalaiseen valtiosääntöön. Tärkeimmät muutokset ovat olleet valmiuslain (1552/2011) muutos (706/2022) sisällyttää hybridiuhat

poikkeusolojen määritelmään, rajavartiolain (578/2005) muutos (698/2022) ”muuttoliikettä hyväksikäyttävään hybridivaikuttamiseen varautumiseksi”,¹ sekä niin kutsuttu rajaturvallisuuksilaki (tai käännytyslaki) (482/2024), joka säädettiin poikkeuslakina torjumaan välineellistettyä maahanmuuttoa. Näiden muutosten kautta jo jonkin aikaa kehittyneet turvallisuuspoliittiset uhkakuvat tulevat osaksi oikeusjärjestystä. Lainsäädäntö on tärkeä osa Suomen varautumista poikkeusoloihin ja kriiseihin, minkä takia turvallisuusympäristön muutokset johtavat myös lainsäädännön päivittämishankkeisiin. Keskustelua näistä muutoksista on käyty syystäkin paljon varsinkin rajaturvallisuuksilain puitteissa, sillä turvallisuutta koskevat lainsäädäntö

töhankeet monesti keskittyvät ensisijaisesti turvallisuuspoliittisten tavoitteiden saavuttamiseen valtiosäännöllisten periaatteiden kustannuksella.²

Vähemmälle huomiolle on kuitenkin jäänyt uuden termin – lawfare – rantautuminen suomalaiseen keskusteluun.³ Kansainvälisessä tutkimuksessa sillä on pitkään viitattu oikeuden käyttöön sotilaallisten päämäärien välineenä.⁴ Yhdistämällä sanat *law* ja *warfare* on pyritty nostamaan esiin oikeuden merkitys sotilaallisten strategioiden ja sodankäynnin tavoitteiden toteuttamisessa. *Lawfare*-termiä on varsin vaikeaa kääntää suomeksi, mutta sen viittaama ilmiö voidaan tiivistää aseistetuksi oikeudeksi.⁵ Termi on ollut esillä varsinkin viimeaikaisen hybridivaikuttamiseen reagoivan lainsäädännön esitöissä.⁶ Sitä käytettiin rajaturvallisuuksilakia koskevassa eduskuntakeskustelussa vastakkaisissa merkityksissä siten, että Vihreiden kansanedustaja *Atte Harjanne* viittasi sillä Suomen toimiin, erityisesti rajaturvallisuuksilakiin, kun taas Ko-

1 HE 94/2022 vp., s. 1.

2 Ks. Tuukka Brunila, Legal resilience and legislative emergency preparation in Finland, *Retfærd* 183, nro 1 (2025): s. 9–25.

3 Aiheesta on äskettäin kirjoitettu pro gradu -tutkielma: Anu Kinnunen, Oikeuden välineellistäminen: Suomessa oikeudelliset keinot osana hybridiuhkia. Turun yliopisto, Turku 2025.

4 Orde F. Kittrie, *Lawfare: Law as a Weapon of War*. Oxford University Press. Oxford 2016, <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780190263577.001.0001>.

5 Suora suomennos olisi ”lakisota” tai ”lakisodankäynti”, mutta, kuten Kinnunen toteaa, lawfare ei viittaa ainoastaan sodankäyntiin vaan laajemmin sotilaallisten strategioiden saavuttamiseen. Kinnunen 2025, s. 6.

6 HaVM 15/2024 vp., s. 11–12; EOAK/1989/2025, s. 5.

koomuksen kansanedustaja *Pibla Keto-Huovinen* käytti termiä puhuakseen Venäjän toimista, joihin rajaturvallisuuslaki omalta osalta pyrkii vastaamaan.⁷ Tutkimuksessakin on todettu, että termi on monimerkityksinen, ja lähtökohtaisesti sillä voidaan viitata hyvin moniin eri ilmiöihin, kuten Kiinan oikeustoimiin Tyynellämerellä sekä terroristien kansainvälisen oikeuden turvaamien siviilikohteiden hyödyntämiseen tukikohtina.⁸ Eduskuntakeskustelussa termin vastakkainen käyttö todistaa siten omalta osaltaan siitä, että *lawfare* on terminä varsin joustava.

Termillä *lawfare* ei siis viitata suoraan vain sotaan, vaan se viittaa laajemmin oikeuteen sotilaallisten toimien viitekehyksessä. Hybridivaikuttaminen, erotuksena hybridisotaan, jota esimerkiksi Itä-Ukrainassa käytiin Venäjän toimesta vuoden 2014 aikana ja sen jälkeen, ei ole aina suoraa sodankäyntiä, vaan sen avulla voidaan pyrkiä heikentämään toisen yhteiskunnan vaikutusta ja siten vaikuttaa ja painostaa poliittisesti valtiovaltaa. Esimerkiksi Venäjän tiedetään pyrkivän heikentämään demokraattisten yhteiskuntien vakautta hybriditoimien avulla.⁹ Tällöin hybridivaikuttaminen tapahtuu avoimen sodankäynnin kynnyksen alapuolella.

Lawfare-termin kehittäjänä pidetään Yhdysvaltain ilmavoimien apulaisoikeusneuvoksena sekä Duken yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan johtajana toimivaa *Charles J. Dunlapia (Jr.)* (1950–). Dunlap pyrki kehittämään termin, jonka avulla voidaan tuoda esiin se tosiasia, että Yhdysvaltojen viholliset käyttävät oikeutta omien sotilaallisten ja sodankäynnin tavoitteiden välineenä.¹⁰ Ajatuksena oli, että *lawfare* olisi eräänlainen neutraali termi, jonka avulla tuotaisiin esiin se tosiasia, että myös Yhdysvaltojen tulisi ottaa laki ja oikeus sotilaallisten välineiden arsenaaliin. Myöhemmissä julkaisuissaan Dunlap pyrki erityisesti painottamaan sitä, että termillä ei olisi arvolutausta eikä sitä olisi tarkoitettu kritisoimaan kyseistä ilmiötä, vaan sillä pyritään ainoastaan nostamaan esiin keskeinen ilmiö sodankäynnin kehityksessä.¹¹ Tästä huolimatta termin kehityksellä oli julkilausuttu tavoite asettaa velvoite Yhdysvaltain hallinnolle: jos muut aseistavat oikeuden, niin tällöin myös länsimaisia arvoja puolustavien on näin tehtävä.

Dunlap ei kuitenkaan ollut ensimmäinen, joka käytti termiä *lawfare*. *John Carlson* ja *Neville Yeomans* käyttivät sitä ilmaistakseen oikeuden kasvavaa merkitystä sodankäynnissä: ”*Lawfare* korvaa sodankäynnin ja kaksintaistelua käydään miekkojen sijaan sanoilla.”¹² Sanojen ja miekkojen välinen vastakkainasettelu on perinteinen tapa ilmaista lain ja väkivallan välistä suhdetta. Miekka on vanha symboli lain velvoittavuuden takaavalle väkivallalle.¹³ Englantilainen yhteiskuntafilosofi *Thomas Hobbes* (1588–1679) käytti tätä vastakkainasettelua todetakseen, että laki ilman valtion väkivaltakoneistoa on voimaton eikä sen velvoittavuudelle ole takeita. ”Ilman miekkaa ovat sitoumukset vain sanoja, ja vailla mitään voimaa ihmisten turvaamiseksi.”¹⁴ Laki

7 PTK 76/2024 vp., s. 36.

8 Kittrie 2016.

9 Alexandra S. Chalupa, *The Kremlin's Influence Industry and Its Use of Lawfare to Undermine Democracy*, teoksessa *Routledge Handbook of the Influence Industry* (toim. Emma L. Briant – Vian Bakir), 1. p. Routledge, London 2024, s. 145–66, <https://doi.org/10.4324/9781003256878-12>.

10 Charles J. Dunlap, *Law and Military Interventions: Preserving Humanitarian Values in 21st Century Conflicts* (Working paper). Harvard Kennedy School, Washington, D.C. 2001.

11 Charles J. Dunlap, *Does Lawfare Need an Apologia*, *Case Western Reserve Journal of International Law* 43, nro 2 (2010): s. 123.

12 John Carlson – Neville Yeomans, *Whither Goeth the Law – Humanity or Barbarity*. Laceyweb 2000, <https://www.laceyweb.org.au/whi.htm>.

13 Kaarlo Tuori, *Oikeus: vallan väline vai pidäke?* *Lakimies* 116, nro 7–8 (2018): s. 1047.

14 Thomas Hobbes, *Leviathan* — eli kirkollisen ja valtiollisen yhteiskunnan aines, muoto ja valta, käänt. Tuomo Aho. Vastapaino. Tampere 2023, s. 149.

tarvitsee siis suvereenia, jolla on keinot pakottaa toiset noudattamaan sitä, sillä ”sitoumukset ovat vain ilmaa ja sanoja ja saavat kykynsä velvoittaa, hillitä, rajoittaa tai suojata ihmisiä vain julkisen miekan vuoksi”.¹⁵ Lain velvoittavuus palautuu kykyyn käyttää väkivaltaa lain rikkojia kohtaan.

Hobbesin sana – miekka -vastakkainasettelussa on kuitenkin tärkeä muistaa, että miekka tarvitsee myös sanaa. Suvereeni on se, joka käyttää oikeutettua valtaa yhteisesti jaetun ja hyväksytyn sopimuksen pohjalta. Toki suvereeniksi voidaan tulla myös väkivalloin, mutta tästä huolimatta kyse ei ole pelkästä väkivallasta, sillä väkivalloin toisen voittaminen ei ”vielä anna oikeutta ylivaltaan voitettun yli, vaan voitettun oma sitoumus”.¹⁶ Hobbesille tämä sitoumus oli kuitenkin äärimmäisen löyhä, ja tosiasiallisesti se palautui ajatukseen, että vahvemman totteleminen perustuu lopulta vapauteen valita olla myös tottelematta. Kuitenkin tarve oikeuttaa vällankäyttöä osoittaa, että valtiovalta perustuu sitoumukseen ja lain asettamaan velvoittavuuteen. Jos miekka ei tarvitsisi lakia, mitään perusteluja valtiovalalle ei tarvittaisi. Nykypäivänä siitä tosiasiaista, että valta tarvitsee oikeutusta, todistavat autoritääristen hallintojen tarve esittää omat toimensa laillisina ja perustuslakiin pohjautuvina.¹⁷

Lain ja miekan välinen suhde liittyy erityisesti säädetyn lain yleistymiseen valtiovallan historiassa. Modernista valtiovallasta ja poliittisen vallan käytöstä tulee enenevässä määrin lainsäädäntöön perustuvaa. *Kaarlo Tuorin* mukaan tässä modernissa valtiovaltakeskeisessä oikeusperinteessä laki ja valtion tahto samaistuvat ja miekasta tulee väline lain velvoittavuuden takaamiselle.¹⁸ Tässä kehityksessä vaarana on, että laista tulee pelkkä valtion tahdon oikeuttamisen väline. Tämä välineellistyminen näkyy hyvin *lanfare*-termiä koskevassa tutkimuksessa. Dunlap itse totesi, että ”*lanfare* on yksinkertaisesti toisenlainen ase, jonka voidaan metaforisesti sanoen olevan valmistettu siitä, kun lakikirjoista taotaan miekkoja”.¹⁹ Laista tulee ase sotilaallisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Lanfare ei ole oikeuden kannalta neutraali ilmiö. Jos lakikirjoista taotaan miekkoja, ei oikeus säily sen myötä entisellään. Tutkimuksessa on puhuttu siitä, miten varsinkin terrorismin vastaisessa sodassa lainsäädännön käyttö on muuttanut oikeusvaltion turvallisuusvaltioksi,²⁰ jonka myötä oikeusvaltion aineelliset periaatteet heikkenivät muodollisen oikeusvaltion rakenteiden ylikorostuessa. Lainsäädännöstä tulee tapa saavuttaa sotilaallisia tavoitteita muodollisen laillisesti. Tällöin lakia venytetään kattamaan myös oikeusvaltion periaatteiden vastaisina pidetyt keinot.

Erityisesti Yhdysvaltojen terrorisminvastaista sotaa voidaan pitää hyvänä esimerkkinä aseistetusta oikeudesta. Vuoden 2001 terroristi-iskujen jälkeinen pyrkimys oikeuttaa epäiltyjen kiittäminen oikeudellisesti sekä viranomaisten tiedusteluvaltuuksien laajentaminen lainsäädännön keinoin ovat esimerkkejä aseistetusta oikeudesta. *Samuel Moyn* on teoksessaan *Humane* tarkastellut *Barack Obaman* presidenttikauden aikaista droonisodankäyntiä, jonka väitettiin ole-

15 Hobbes 2023, s. 155.

16 Hobbes 2023, s. 175.

17 Kim Lane Scheppele, *Autocratic Legalism*, *The University of Chicago Law Review* 85, nro 2 (2018): s. 545–84.

18 Kaarlo Tuori, *Whose Voluntas, What Ratio?* *Law in the State Tradition*, *International Journal of Constitutional Law* 16, nro 4 (31. joulukuuta 2018): s. 1164–75, <https://doi.org/10.1093/icon/moy093>.

19 Dunlap 2010, s. 122.

20 Bernhard Häfke, *Vom Rechtsstaat zum Sicherheitsstaat?* *Kritische Justiz* 38, nro 1 (2005): s. 17–35.

van humaania ja kansainvälisten ihmissoikeussopimusten mukaista. Tämä toteutettiin presidentin alaisuudessa toimivan Office of Legal Counselin (OLC) selontekojen sekä drooni-iskuista päätöksiä tekevien oikeudellisten neuvonantajien toimesta.²¹ Tällainen oikeuden käyttö ei rajoittanut droonisodankäyntiä vaan pikemminkin mahdollisti sen laajentamista uusiin kohteisiin ja lisäsi iskujen määrää. Oikeus ei siis rajoittanut toimeenpanovaltaa vaan tosiasiaassa mahdollisti ennennäkemättömät valtuudet käydä sotaa.

Kuten tunnettua, miekalla on monesti kaksi terää. Aseistettu oikeus ei ainoastaan lisää valtioiden kykyä toimia turvallisuusuuhkien torjumiseksi, vaan se myös heikentää oikeusvaltiota ja siten kansalaisten luottamusta valtiovaltaan. Voidaankin ajatella, että hybrdivaikuttamisen tavoitteena voi olla myös toisen valtion lainsäädäntöön vaikuttaminen joko omille tavoitteille suotuisasti tai siten, että yhteiskunnan vakaus kärsii. Esimerkiksi rajaturvallisuuslailla vaikuttaisi olevan pitkäkantoisia vaikutuksia perustuslainmukaisuuden valvonnalle.²² Hybrdivaikuttaminen on kuitenkin todellinen uhka, eikä sitä tule torjua myöskään laittomin keinoin. Oikeusvaltiot ovat siten vaikeassa tilanteessa, jossa pitää välttää niin oikeuden aseistaminen valtiosäännön periaatteiden kustannuksella kuin torjuntatoimien lakiperustaisuudesta luopuminen. Molemmissa tapauksissa miekan toinen terä osoittaa aina oikeusjärjestelmää itseään kohti.

21 Samuel Moyn, *Humane: how the United States abandoned peace and reinvented war*. Farrar, Straus and Giroux. New York 2021, s. 278, 295.

22 Milka Sormunen, *Legalising Illegality: Finland's Proposed Pushback Legislation*, Verfassungsblog (blog), 2024.